

DOCENTENHANDLEIDING

DOWN

TO

EARTH

DOWN TO EARTH

INLEIDING

Steeds meer mensen zijn zich er van bewust dat de aarde niet onuitputtelijk is. Zij brengen dit tot uiting door terug te keren naar het kleinschalige, het collectieve en naar de natuur. De herontdekking van wat 'oer' is, het streven naar duurzaamheid, het consuminderen, de biotrends, guerilla-tuinieren en urban farming, slow cooking en de revival van het bakken en breien, dat alles als actieve bijdrage aan een betere leefstijl, leefwereld en omgang met de aarde. Dit terug naar de basis gaan kan gezien worden als een reactie op de massacultuur, massaconsumptie, de digitalisering van de wereld en andere technologische ontwikkelingen. Het gaat om een pas op de plaats. We moeten zuiniger en met meer aandacht met de aarde gaan omspringen. Of zoals Tonnie Mudde onlangs in De Volkskrant opmerkte: "Als we hier de boel verpest hebben, is er geen back-up planeet in de buurt voor een herkansing."

De herwaardering voor het ambacht is een van de instrumenten die deze betere leefwereld tot stand kan brengen. Mensen hebben weer aandacht voor vakmanschap dat best hand in hand kan gaan met nieuwe technologie en innovatie. Denk aan 3d-printen van reserve-onderdelen van apparaten, zodat deze gerepareerd kunnen worden in plaats van weggegooid.

Er is een groeiende, internationale beweging die een alternatief wil bieden aan de internationale uniformiteit van producten en de massaproductie van deze producten door grote bedrijven en multinationals. Deze DIY (Do It Yourself)-beweging wil met lokale – al dan niet handgemaakte – producten bijdragen aan een duurzamere samenleving. Het aanbod DIY-producten is inmiddels enorm: meubels, bier, koffiebranderijen, groente, kleding, kleine platenlabels, zelf uitgegeven boeken etc. etc.. Dankzij internet kunnen de producten een groot publiek bereiken. Vaak kan je als klant direct van de maker kopen. Toch is een terugkeer naar het ambacht niet alleen een reactie op de huidige tijdsgeest.

Het ambacht – het met de hand maken – is ook onlosmakelijk verbonden met de menselijke creativiteit. De mens is een scheppend wezen, of het nu om het bewerken van het land gaat, het maken van kleding, het bouwen van een huis, het bakken van een appeltaart of het maken van een kunstwerk. De mens bewerkt de wereld met z'n handen. Zelfs digitaal ingrijpen gebeurt nog steeds met een klik van de vinger op de muis van de computer.

DOWN TO EARTH is het educatieve product bij de expositie LUSTER - Clay in Sculpture Today.

Deze expositie met hedendaagse sculpturen in klei en keramiek is te zien van 17 september tot en met 30 oktober 2016 in de Oude Warande in Tilburg. Het educatieve materiaal bestaat uit een vouwblad van 8 pagina's met kleurenafbeeldingen en teksten over klei en keramiek.

Daarnaast kunt u gratis voor iedere leerling een logboek met opdrachten downloaden via de website van Fundament Foundation, via deze link www.fundamentfoundation.nl/educatie.

EXPOSITIE BEZOEKEN

Indien u met uw leerlingen de expositie wilt bezoeken dan kunt u uw bezoek aanmelden via info@fundamentfoundation.nl. Wanneer u met leerlingen de expositie bezoekt, zorg dan dat leerlingen pagina 3,4,5 en 6 van het vouwblad bij zich hebben. Hierop staat o.a. de plattegrond en de beschrijving van de werken. Rondleidingen zijn eveneens beschikbaar voor middelbare scholieren en kosten 4,50 € /per persoon. Entree voor LUSTER is gratis voor leerlingen tot 18 jaar. Voor docenten die wel met het lesmateriaal van DOWN TO EARTH willen werken maar de expositie niet kunnen bezoeken geldt, dat de foto's van de werken van de expositie vanaf 30 oktober op de website van Fundament Foundation staan en gratis gedownload kunnen worden.

DIDACTISCH CONCEPT VAN DOWN TO EARTH

Ambachtelijke producten maken en Do It Yourself past bij de wens van heel veel leerlingen om bij de kunstvakken zélf iets te mogen maken en daarbij ook ambachtelijke, technische vaardigheden te leren. Handvaardigheid als schoolvak kent een traditie van ambachtelijke technieken gericht op materialen zoals klei en keramiek. In dit project hebben we de traditionele ambachtelijke technieken verbonden aan deze groeiende, internationale DIY-beweging en de ontwikkelingen in de hedendaagse beeldende kunst. Deze beweging sluit eveneens aan op inhoudelijke discussies over leren in de toekomst (onderwijs 2032; Skills onderwijs, OECD; de makers-beweging). In 'Unique creation. Possible futures.' schetsten Bentley en Miller (2003) een toekomstbeeld, dat zich ontwikkelt vanuit de industriële cultuur met daarin voorspelbare en repetitieve taken die opgelegd zijn door een autoriteit, naar een cultuur waarin de kunstenaar een voorbeeldrol heeft. De kunstenaar maakt vanuit eigen initiatief en zoekt daarbij juist onvoorspelbare, creatieve taken vanuit een drijfveer om iets nieuws of iets beters toe te voegen aan de wereld. Kunstenaars nemen zo de vrijheid om iets nieuws te bedenken en te maken ook als het nieuwe juist een herwaardering van traditionele ambachtelijke technieken is, die vervolgens weer door hen worden vernieuwd. Aan de hand van dit themaproject DOWN TO EARTH leren leerlingen over het materiaal klei en over keramiek in een wereldwijde culturele context. Voorbeelden uit de kunst zijn afkomstig uit allerlei tijden en locaties en hebben zowel autonome als symbolische en gebruiksfuncties (zie pagina 3 Van klei naar keramiek). Ook de context van de hedendaagse beeldende kunst komt aan bod op pagina 7 Inspiratie. Daarbij leren leerlingen verschillende manieren van werken met klei en keramiek: herkenbaar of abstract, gedetailleerd of gestileerd, als object of als installatie, monochroom of kleurrijk geglazuurd en van ongebakken klei of van keramiek.

Zo zien leerlingen de talloze mogelijkheden die het materiaal klei in zich heeft. Leerlingen worden door de opdrachten in het logboek gestimuleerd om na te denken over ambachtelijkheid, over het materiaal klei en over betekenissen en functies van klei en keramiek in de kunst. Dit project is geschikt voor leerlingen in onder- en bovenbouw; voor leerlingen van vmbo, havo, vwo en mbo en voor het vak CKV (nieuwe stijl) en kunst beeldend.

Docenten kunnen eigen accenten leggen, bijvoorbeeld door het leggen van verbanden tussen DOWN TO EARTH en de CKV-dimensies, zoals schoonheid en lelijkheid; ambachtelijk en industrieel; traditioneel en innovatief; autonoom en toegepast; lokaal en globaal; individueel en coöperatief. Daarnaast kan het project verder uitgebreid worden naar het leren werken met andere natuurlijke materialen als verf (schilderen), katoen/wol (breien, haken, vlechten, viltten). Ook kunnen verbanden gelegd worden met de nieuwe koers van Onderwijs 2032 door vanuit verschillende profielen te werken met dit thema. Zie het project 'Creativiteit en leren in het kunstlab', <https://lerarenontwikkelfonds.onderwijscooperatie.nl/creatief-combineren/> Hierin zijn drie soorten CKV-profielen beschreven: 'Creativiteit & Context' (alfa); 'Vindingrijkheid & Vakmanschap' (bèta) en 'Makers & Maatschappij' (gamma).

LEREN OVER ARTISTIEKE CREATIEVE PROCESSEN

Hoewel de context van ambachtelijkheid doet vermoeden dat het hierbij gaat om het leren uitvoeren van de traditionele technieken, worden leerlingen - door de manier waarop hedendaagse kunstenaars zoals de deelnemende kunstenaars aan LUSTER - gestimuleerd om niet alleen bestaande technieken te hanteren, maar ook nieuwe technieken te onderzoeken. In DOWN TO EARTH leren leerlingen op een procesmatige manier het materiaal klei en de mogelijkheden daarvan te onderzoeken. Net zoals kunstenaars dit doen in de beeldende kunst (zie ook pagina 8, het werkproces van kunstenaar Guido Geelen). Zij leren zo wat artistieke creatieve processen inhouden. Dit is zowel van belang voor kunstvakken beeldend in de onderbouw (van vmbo tot havo en vwo), voor beroepsvoorbereidende vakken (aandacht voor ambachtelijkheid is van belang voor vmbo, mbo en hbo) en voor CKV (nieuw) en het kunstvak als examenvak (kunst beeldend, kunst algemeen en tehatex, denk aan het vwo-thema 'voorbeeldig').

In dit project leren leerlingen daarom eveneens over creatieve denkprocessen in de kunst: leerlingen leren brainstormen door te associëren vanuit bestaande gegevens of voorbeelden (pagina 1, opdracht 1 en 2); het combineren van technieken, ideeën en beelden tot een eigen beeld (opdracht 4 en 11) en het abstraheren en stileren van vormen (opdracht 4 en 13). Zie voor meer soorten creatieve denkprocessen die gestimuleerd kunnen worden, Tabel 1 van het artikel '[Becoming original: effects of strategy instruction](#)' (Van de Kamp, Admiraal & Rijlaarsdam, Instructional Science, DOI:10.1007/s11251-016-9384-y, online first publication).

Via het exploreren van het materiaal klei gaan zij beelden en het materiaal klei onderzoeken om daarmee in klei een verbeelding te maken met het thema DOWN TO EARTH. Zij leren daarbij het werk en de werkprocessen van de kunstenaars die deelnemen aan LUSTER nauwkeurig te analyseren (opdracht 6,7, 8 en 9) - ook door een werk zo precies mogelijk na te kleien (opdracht 9) - en zo over ambachtelijkheid en innovatie, het materiaal klei en keramiek in de kunst te reflecteren. In het kader van CKV nieuw (voor havo en vwo, zie het examenprogramma daarvoor op www.examenblad.nl) zou dit project verder uitgebreid kunnen worden met een bezoek aan een atelier van een kunstenaar die met klei en/of keramiek werkt, en zouden leerlingen een verder beschouwend onderzoek kunnen doen.

Om u als docent een indicatie te geven van de tijd die nodig is voor het uitvoeren van DOWN TO EARTH kunt u aan onderstaande lesopbouw denken. Desgewenst kunt u na opdracht 9 ook stoppen, indien u geen eindwerk bij dit thema wilt maken en u het als een kortere opdracht wilt doen. In dat geval kunt u pagina 7 en 8 van de vouwblad bespreken ter voorbereiding van het bezoek aan LUSTER. U kunt echter ook het aantal lessen nog verder uitbreiden door meer dan 1 lesweek te gebruiken voor het maken van een eindwerk. (In het schema hieronder: Pagina's verwijzen naar het vouwblad dat u bij Fundament Foundation kunt bestellen; Opdrachten verwijzen naar het logboek dat u via de website van Fundament Foundation kunt downloaden.)

DOWN TO EARTH

IN CA. 8 LESSEN VAN 50 MIN.

Pagina 1 en bijbehorende opdrachten 1,2 en 3

Als huiswerk voorafgaand aan de start van het project

Lesweek 1: Introductie

Pagina 1 en de huiswerkopdrachten en pagina 2 bespreken

Lesweek 2:

Opdrachten 4 en 5 maken

Huiswerk voor lesweek 3

Opdracht 6 = huiswerk voorafgaand aan het bezoeken van LUSTER

Lesweek 3:

Opdracht 7 en 8 maken tijdens het bezoeken van LUSTER

Lesweek 4:

Pagina 7 bespreken en opdracht 9 maken

Lesweek 5:

Pagina 8 bespreken en opdracht 10, 11, 12 en 13 maken

Lesweek 6:

Werken aan het eindwerk

Lesweek 7:

Eindwerk afronden - maken opdrachten eindwerk en werkproces in het logboek

Lesweek 8:

Eindwerk bespreken

TIPS

In lesweek 1 of 2, kunt u de film Clay Cubes van de Mexicaanse kunstenaar Bosco Sodi:

<https://vimeo.com/138951016>. Daarin is te zien hoe klei als materiaal verwerkt kan worden.

In lesweek 1 of voor de inhoudelijke verdieping van het thema DOWN TO EARTH (opdrachten 10 tot en met 13)

kunt u de trailer van de film 'Down to Earth' van Renata Heinen en Rolf Winters laten zien

<https://vimeo.com/123431206> en de trailer van de film 'The Planet' van Johan Söderberg

<https://www.youtube.com/watch?v=JSTQrSVpd9c> en over het thema 'Growth'

<https://youtu.be/z08UblUnZZM>. Meer informatie over 'The Planet' is ook te vinden op de website van

Johan Söderberg: <http://soderberg.tv/video/the-planet/>